

Lumea către ea însăși* **Lectură deschisă asupra tranziției globale**

Marin DINU

Academia de Studii Economice, București
dinumarin@ase.ro

Rezumat. *În acest studiu îmi propun să conturez o imagine mai nuanțată asupra globalizării, de la sensurile ei comune la modelele explicative de tip instituțional. Nu încapе îndoială că întreprinderea nu este atât de temerară pe cât este de necesară. Confuziile ca și poziționările teoretice adverse au determinanți raționali. Într-un fel pervers, rațiunea textelor despre globalizare servește cel mai adesea cauze nonexistente. Analiza ideilor aflate în circulație nu se poate lipsi de perspectiva critică. Și asta pentru că, realmente, ideile cele mai semnificative despre globalizare sunt lansate din teritoriul geopoliticii. Stăruința demersurilor științifice pare să fie extrem de firavă. Ceea ce face să se marcheze deficitul arealului științific al problemei globalizării este un parametru al politicii: controlul puterilor globale. De aceea perpetuarea confuziilor a devenit o trăsătură definitorie în dezbaterile despre globalizare. Miza este de a se consolida imaginea că globalizarea nu schimbă, ci conservă controlul puterilor în lume. Adică ea ar reprezenta un fel de continuitate de esență în sistemul puterilor deși creează impresia că este altceva, poate chiar o schimbare calitativă*

Ipoteza corectă de la care trebuie să se plece în înțelegerea globalizării este ideea de ordine. Lumea ca atare nu poate fi înțeleasă decât prin raportarea la ideea de ordine. Esențial pentru înțelegere este, deci, principiul ordonator. Evoluția lumii se explică prin principiul ordonator. Fenomenologia istoriei lumii are sens pornind de la principiul ordonator. În aceste repere, analiza mea punctează conținutul globalizării ca reordonare diferită a lumii. Globalizarea este o ruptură reprezentată de schimbarea principiului ordonator. Are, faptic, aproximări în lume. Globalizarea abia se înfiripă.

Cuvinte-cheie: principiul ordonator; cooperare armonică; aproximarea globalizării; schimbarea de paradigmă; a doua modernitate.

Coduri JEL: P17, P27.

Coduri REL: 19D, 19I.

* O prezentare pe larg a ideilor cuprinse în acest articol se regăsește în lucrarea *Economie*, ediția a opta, Editura Economică, București, 2009, pp. 337-356.

Introducere

O realitate tot mai evidentă în ultimele două decenii o constituie evoluția spre un alt model de înțelegere și rezolvare a problemelor omenirii. Evenimentele economice, cum ar fi crizele financiare, ca și faptele politice, de genul combaterii stărilor conflictuale, au cauze noi ca și evoluții complet diferite. Lumea în sine se confruntă cu provocări care-i pun la încercare limitele.

În mod cotidian, bunăoară, a devenit o obișnuință ca informația să se consume în timp real, practic tendința este de a dispărea timpul de căutare, conținutul operației de documentare și de selecție a cunoștințelor de orice natură fiind o chestiune de performanță a tehnicii informatice (Gates, 2000). La rândul său, spațiul este tot mai puțin dependent de timp, el se delocalizează, mișcarea susținută de inovarea științifică eliminând barierele fizice reprezentate de distanțele teritoriale. Geografia, ca atare, se spiritualizează, creând bazele ideale ca natura să aparțină tuturor indiferent de meridianul sau paralela pe care se poziționează. În același timp societatea are puternice tendințe de economicizare, randamentul fiind ridicat la rangul de principiu judecător al performanțelor în sectoarele non-piață; dereglementarea reprezintă o obsesie menită să favorizeze concurența. Se subvenționează o adevărată bătălie pentru a fi pe creasta valului, de partea tendinței (Friedman, 2001). În acest fel se recompune o nouă polarizare cu potențial tensional, în paralel cu creșterea mobilității tuturor factorilor de producție, generatoare, la rândul-i, de speranțe în privința redistribuirii prosperității, dar și de dezechilibre sociale, regionale, bugetare etc. În fine, decizia politică se îndepărtează tot mai mult de oameni prin profesionalizare și concentrare birocratică, democrația se tribalizează (Martin, Schumann, 1999), revitalizând viața comunitară, cultura se uniformizează sub presiunea modelelor culturii de consum, conflictele agită zonele de contact cultural, producându-se chiar noi tipuri de pericole globale (Huntington, 1998).

Mozaicul lumii de azi se conturează continuu și se schimbă în mare viteză. Reperele clasice, de cunoaștere în primul rând, își pierd din forță, regula și obișnuința sunt forțate să se replieze pe alte aliniamente.

Vorbim tot mai des de destructurarea „vechiului mecanism economic” și de apariția în forță a „noii economii”, cu alte probleme și, evident, aducătoare de alte soluții decât cele sugerate de teoria economică de-a lungul timpului. În genere lumea pare să fie de acord că se află în etapa unei noi sinteze a experienței teoretice și practice a omenirii, în care, fără îndoială, trebuie rezolvată o problemă sensibilă, cea a sensului evoluției spre o nouă formulă de existență (Korten, 2001).

Acuitatea specificului etapei este amplificată de schimbările regionale profunde definite de tranziția postcomunistă și de frământările occidentale în legătură cu constituția lumii după depășirea ordinii mondiale bipolare. În fapt, semnele schimbării realității, reperate la nivel de teorie, sugerează sensul unei noi tranziții a lumii, tranziția postcapitalistă, care împreună cu celelalte tipuri de tranziție constituie ceea ce s-ar putea numi tranziția globală. Adică traseul pe care lumea îl urmează la începutul secolului al XXI-lea către ea însăși, către reîntemeierea existenței pe ceea ce ne

aseamăna ca oameni și ca popoare: propensiunea noastră spre idealul definit de intersecția rațiunii și sufletului uman cu natura. Adică, în cele din urmă și, poate, în ultimă instanță, împlinirea visului omenirii, al marilor săi gânditori, de a se ajunge la perfecțiunea reprezentată de uniunea firească dintre natura umană și natura-mamă.

Caseta 1. Nevoia de altceva...

„Viitorul nu poate fi o continuare a trecutului și există semne, atât externe, cât și interne, că am ajuns în momentul unei crize istorice... Structurile societății umane, inclusiv câteva dintre temelile economiei capitaliste, sunt pe cale de a fi distruse de erodarea a ceea ce am moștenit de la trecutul uman. Lumea noastră riscă și o explozie, și o implozie. Trebuie să se schimbe... Oricum, un lucru este limpede. Dacă omenirea dorește să aibă un viitor acceptabil, nu va putea să prelungească trecutul în prezent. Dacă vom încerca să edificăm mileniul al treilea pe această bază, vom da greș. Și prețul eșecului, adică alternativa unei societăți modificate, este întunericul.”

(Hobsbawm, 1998, p. 662)

Starea ideală presupusă de tranziția globală este miza absolută care ar trebui să dea coerență gesturilor, faptelor și gândurilor oamenilor, voinței și atitudinilor popoarelor depășirea experiențelor limitative și a proiectelor utopice. Dacă ținta pare să fie oarecum clară și, poate, din ce în ce mai larg acceptată, asupra mijloacelor și a căilor de urmat încă există controverse, atât la nivel instituțional, cât și individual-uman. Nu este lipsit de relevanță să observăm faptul că neînțelegerile datorate globalizării și tranziției globale țin și – sau mai ales – de modelul explicativ promovat, de reușita sau nereușita ruperii de vraja semnificațiilor tip „coadă de cometă” ale ordinii economice și politice fondate pe adversitate și bipolarism care determină și justifică încă atitudini oficiale.

Presiunea modelului explicativ

Pentru ca globalizarea să devină o soluție la marile probleme care frământă omenirea, de la productivitate și creștere economică la calitatea vieții și modernitate, însemnând depășirea sărăciei și discriminărilor de tot felul, ea trebuie judecată și înțeleasă în baza unor principii diferite de cele care au favorizat vechea ordine.

Este indiscutabil că principiul ordonator al stărilor de lucruri ale lumii numite de peste două secole moderne, născută din clivajele revoluțiilor națională și industrială, ține de semnificațiile adversității: întregul, ca reper planetar, a fost conceput ca o reuniune mecanică a părților realizată de o parte mai potentă sau printr-o înțelegere excepțională între părți.

De altfel, omenirea s-a confruntat permanent cu realitatea structurată de acțiunile întreprinse de o parte, oricum s-ar numi ea, cu scopul de a controla cât mai multe părți, chiar întregul în totalitatea sa. Istoria de până acum se explică în bună măsură pe baza acestui principiu ordonator. Chiar și ceea ce a fost echilibrul puterilor, fie și în sistemul lumii bipolare, controlată de două superputeri statale motivate ideologic ca adverse, a însemnat o ilustrare a acestui principiu.

Problemele individuale, de grup, naționale și suprastatale s-au rezolvat după logica proprie generată de principiul adversității și al controlului pe care partea reușește să îl exercite asupra întregului. Consecințele de netăgăduit ale acestui principiu ordonator al lumii au fost confruntarea amorfă și mutilarea ideologică a libertăților.

Ultimul deceniu al secolului al XX-lea a scos la iveală epuizarea acestei ordini și a amplificat voința de a se îmbrățișa un singur model explicativ al lumii. Adică s-a exprimat o opțiune universală pentru a se depăși principiul în care o parte are posibilitatea să controleze întregul și să se avanseze către o formulă diferită, în care întregul este mai mult decât suma părților, iar părțile tind să se comporte în consens cu întregul. Ideatic este vorba de o sfidare a limitelor, de altceva la modul funcțional. În fapt, suntem în prag de a depăși ultimele manifestări ale revoluțiilor națională și industrială, care au generat clivajele conflictuale între națiuni și țări, și, în interiorul națiunilor și țărilor, în principal între muncă și capital, pe motive eminent ideologice. Noul principiu ordonator al lumii presupus de globalizare mută accentul de la valori definite ideologic, cum ar fi națiunea, statul sau clasa socială, introducând în scena istoriei alte valori și alți actori. Este limpede, chiar la nivelul percepției comune, că în globalizarea incipientă de acum actorii principali încep să fie alții decât economiile naționale, puterea să fie deținută de altcineva decât de un stat, ordinea economică și politică specifică să nu se mai bazeze pe echilibrul de forțe și să nu mai accepte convențiile care limitează libertatea. Actorii sunt instituțiile financiare globale, întreprinderile cu alonjă globală, diversele fonduri de investiții, nestăpânita „turmă electronică” (Friedman, 2001) etc. Economii sunt percepute ca „amplasament economic” (Lafontaine, Müller, 1998), unde piețele sunt deja liberalizate, comerțul este eminent neîngrădit, intrarea și ieșirea din sistem a agenților economici este o chestiune deschisă și rezolvată exclusiv din perspectiva performanței, unde se produce libera circulație a capitalului, a forței de muncă, a serviciilor și a persoanei.

Toate aceste forțe noi acționează dincolo și – cel mai adesea – indiferent de regulile, pretențiile sau convențiile impuse de statele-națiuni, de granițele menite să le favorizeze controlul pe un teritoriu. Ele sunt cele care constrâng guvernele, țările în ansamblu, să-și modeleze strategiile, să-și schimbe mijloacele și concepțiile dacă vor să mai reușească. Chiar și deciziile regionale sunt coordonate de către factorii actuali decidenți după regulile aduse cu sine de actorii globali, cum s-a întâmplat în Asia de Sud-Est cu criza financiară din 1997 (Stiglitz, 2003). Cei care fac regula jocului astăzi în lume sunt actorii globalizării, iar părțile, încă preponderent state-națiuni, se comportă în consecință, fie și pentru a supraviețui. Teritoriul pe care nu se manifestă, din care pleacă sau pe care-l ocolește „turma electronică” globală (Friedman, 2001) este condamnat la subdezvoltare. În extremis este vorba de adaptare forțată, de reorganizare a priorităților și obiectivelor, de schimbare a valorilor pornind de la cerințele împlinirii liberalizării cu scopul susținerii dezvoltării și modernizării globale. Iată de ce, chiar dacă actualmente este un ideal pentru starea de lucruri generală, globalizarea câștigă teren ca opțiune strategică pentru tot mai multe regiuni.

Caseta 2. O premoniție...

„Pe termen lung, politica mondială trebuie să devină din ce în ce mai nefavorabilă concentrării de putere hegemonică în mâinile unui singur stat. Astfel, America este nu numai prima și singura superputere cu adevărat mondială, ci și, probabil, ultima.

Aceasta se întâmplă nu numai pentru că statele-națiuni devin treptat din ce în ce mai permeabile, ci și pentru că noțiunea de putere devine mai difuză, mai divizată și mai puțin limitată de granițele naționale. Este posibil ca și puterea economică să devină mai dispersată... Alte puteri – Europa, China, Japonia – se vor apropia mai mult sau mai puțin de nivelul Americii.”

(Brzezinski, 2000, pp. 231-232)

Globalizarea este deci o tendință de reordonare a lumii cu scopul de a se depăși limitele vechii ordini. Desigur, nu este o cale regală, obstacolele de tot felul sunt la vedere. Practic, ne aflăm în etapa în care se consumă ultimele consecințe ale stării în care lumea a devenit unipolară, în care se încearcă să se valorifice la maximum avantajele geostrategice ale unui singur stat, considerat învingător în „războiul rece”, în care se gestionează problemele omenirii din perspectivă unilaterală și cu scopul „integrării” într-o zonă de influență a centrului unic autodeclarat, în fapt un reflex târziu al principiului adversității în baza căruia echilibrul și ordinea se asigură prin dominația întregului de către o parte.

Ce nu este globalizarea**Despărțirea de istorie**

Parafrazându-l pe Mark Twain, care se referea la imposibilitatea de a schimba vremea, putem spune că toată lumea vorbește de globalizare, dar nimeni nu face ceva relevant în privința înțelegerii ei. Analiza globalizării arată că ne confruntăm cu percepții trucate, ideologizante ale fenomenului, dar și cu concepții care fac regulile înțelegerii, deși sunt inadecvate, revoluate sau pur și simplu false. Chiar s-a ajuns ca globalizarea să fie luată drept un remediu care începe să fie considerat mai rău decât maladia, fără să existe argumente clare că s-au înțeles sensurile și ale remedului și ale maladiei. Nu altfel se explică atacurile violente la adresa a tot ceea ce se presupune că ar fi globalizarea, reluarea tendinței statelor de a se limita la atingerea propriului interes, vorbindu-se, spre exemplu, excesiv de competitivitate și mai puțin, să zicem, de liberul schimb (Friedman, 2001). Globalizarea a ajuns, pe această cale, să fie identificată cu universalizarea sărăciei, a dependenței, a criminalității. Se încearcă, de asemenea, să se asimileze globalizarea în sfera de semnificații a unor practici ale istoriei, izvorâte din principiul adversității, potențat de clivajele capital-muncă din secolul al XIX-lea.

Ignorarea modelului explicabil al globalizării dă libertate oricui să identifice globalizarea cu procese din istoria universală mai apropiată sau mai îndepărtată, anulând astfel specificul globalizării, sensul ei ultim.

Din acest punct de vedere identificăm cel puțin *trei abordări inadecvate*.

În primul rând este vorba de modelul interpretativ, prin care *globalizarea este considerată o problemă de concentrare progresivă a economiilor naționale cu ținta de a crea o economie mondială coerentă*. Suportul explicativ este vădit inspirat de trucul mecanicist din tezele leniniste asupra imperialismului. Adică, în mod implacabil, cresc interdependențele dintre economii, se adâncește diviziunea internațională a muncii, se formează o piață mondială pe care concurează, cumva dirijat, economiile naționale. Agentul acestui model este reprezentat de economia națională. Ordinea economică spre care se tinde ține de controlul național al concurenței internaționale. Statul este puternic dacă are o economie competitivă. Modelul de dezvoltare se bazează pe export, cu valorificarea avantajelor competitive ricardiene.

Și totuși istoria nu poate fi, cum sugerează acest model interpretativ, o colecție adiționabilă de entități naționale economice. Înțelegerea pentru o unitate economică globală se dovedește o utopie perfectă. Dacă această adevărată monadă va exista, ea nu poate fi expresia principiului raționalist că întregul este suma mecanică a părților. Concluzia este că globalizarea nu are cum să fie doar internaționalizare, nici măcar o sublimare a internaționalelor, după cum nu poate fi nici imperialism, fie el numit americanizare sau, în varianta franceză, mondializare, victorie a intereselor exclusive ale unui stat. Pe această cale nu avem cum să depășim nevrozele istoriei, soluțiile vin să repete la infinit sistemele de organizare globală bazate pe adversitate, să instituie un mecanism global de reinventare de noi imperialisme, exclusiv conflictuale. Economia mondială de această construcție conține în sine sâmburele antiglobalizare, ea a generat până acum reguli și instituții blocate de adversitate.

În al doilea rând, *globalizarea nu se dovedește o tendință de natură pur transnațională impusă de firme sau companii transnaționale care au știut să valorifice avantajele tehnologice*. Inspirația acestui model interpretativ nu se îndepărtează de originea marxistă a interpretării dezvoltării forțelor de producție. În fapt, aproape fără excepție, ceea ce se scrie acum pe tema economiei mondiale vizează acest model interpretativ. Obsesia teoretică a progresului este motorul acestei viziuni. Țările sunt puternice dacă au firme puternice care să acționeze aiurea pe mapamond. Economia națională se justifică doar ca economie a companiilor transnaționale și ca generatoare de fluxuri comerciale în economia mondială.

Emblema națională este compania transnațională. Șansa reușitei în dezvoltare este aportul valutar al companiilor transnaționale. O țară este puternică dacă are companii transnaționale care să importe produs intern din alte țări și regiuni. Este economia producției de masă superrentabile. Oricum, acest traseu este prefigurarea faptului că doar rentabilitatea justifică orice efort energetic. Pe această linie s-au născut utopiile moderne, în care omul este înlocuit de mașină, economia devine aumană sau masificarea colectivizează gusturile individuale, iar profesiile eșuează în specializări. Întregul devine un apanaj al elitei, libertatea nu mai pune preț pe discernământul fiecărui individ.

Principiul suprem este că părțile trebuie să reconstituie rațional întregul.

Deși ambiționează, nici acest model interpretativ nu justifică înțelegerea globalizării ca efect al creșterii interdependențelor pentru că pur și simplu globalizarea nu este așa ceva, după cum fenomenele transnaționale, de tipul sărăciei, bunăoară, nu rezidă în globalizare. În plus, globalizarea nu este doar libertatea transfrontalieră.

În fine, *în al treilea rând, globalizarea nu poate fi excesul unei singure megatendințe*. Expansiunea piețelor de capital, de exemplu, chiar autonomizarea piețelor financiare, nu reprezintă modelul normal al globalizării. Francezii vorbesc de mondializare ca impunere a intereselor capitalului american, anglo-americanii vorbesc de globalizare ca supremație a modelului centrat pe speculații financiare și mobilitatea extremă a capitalului financiar. În aceste viziuni, economiile naționale devin amplasamente investiționale, dereglementarea devine o condiție, guvernarea de la distanță, de tip monetar, este reclamată drept rețeta ideală, cel mai capitalizat este cel mai puternic și pentru asta dictează regulile jocului. Economicizarea începe să fie agresivă, protecția socială pierde teren, statul devine minimal, convențiile suprastatale sunt eminentamente economice, sensul evoluției este spre economia de tip „off-shore”. Rezultatul este că piața triumfă, iar societatea pierde mereu, extremele riscă să nu mai aibă mediere, jocul libertății și al discernământului, ca valori structurante, este luat de putere și prosperitate, pragmatismul se alătură repede corectitudinii politice și, amândouă, împing lucrurile către ingineria socială și controlul deciziei, democrația devenind inutilă lăsând locul dictaturii minorităților elitare. Regăsim aici suma de determinanți ai crizei economice care a debutat în 2007 ca o simplă „turbulență” a piețelor financiare (Greenspan, 2008).

Caseta 3. Ce nu este globalizarea

- Globalizarea nu este un nou imperialism.
- Globalizarea nu este americanizare a lumii.
- Globalizarea nu este mondializare.
- Globalizarea nu este o sublimare a internaționalelor de ieri sau de azi.
- Globalizarea nu este doar internaționalizare.
- Globalizarea este mai mult decât efectul creșterii interdependențelor.
- Globalizarea nu este doar răspunsul la problemele considerate globale.
- Globalizarea este mai mult decât produsul nevoii de unificare a piețelor.
- Globalizarea nu explică orice fenomen transnațional (sărăcie, criminalitate etc.).
- Globalizarea nu este triumful formelor deviate de liberalism.
- Globalizarea nu este doar libertate transfrontalieră.
- Globalizarea nu este o nouă socializare, de astă dată la scară planetară.
- Globalizarea nu este o construcție pentru a fi salvată în ultimă instanță vocația universală a proiectului comunist prăbușit.
- Globalizarea nu este răspunsul strategic la criza de identitate a postcapitalismului.
- Globalizarea nu este de nici un fel produsul nevrozelor istoriei neconsumate pe deplin.

Este limpede că în această manieră au loc rupturile esențiale dintre economie și societate, se redeschide câmpul construcției utopice, omenirea polarizându-se. Există, de pe o parte, includerea (adică bogăție, centru, putere, cultură, 20% versus 80%) (Martin, Schumann, 1999 etc.) și, pe de altă parte, excluderea (adică sărăcie, periferie, dependență, ignoranță, 80% versus 20% etc.).

Textura logică a acestui model relevă faptul că globalizarea nu poate fi, decât cu riscul de a se dovedi un nou eșec, o construcție menită să salveze în ultimă instanță vocația universală a proiectelor eșuate ale colectivismului și constructivismului ideologic, nici măcar nu poate fi răspunsul strategic la criza de identitate a postcapitalismului. Chintesența globalizării nu reprezintă în nici un fel produsul nevrozelor istoriei neconsumate pe deplin.

Globalizarea are o logică a ei pe care nu a învățat-o în nici o etapă prealabilă pentru că nu ar fi putut să o aplice, ea nefiind o practică a trecutului.

Dincolo de ideologii

Cele trei abordări de mai sus au trezit fiecare contrareacții teoretice. La drept vorbind, cele trei sisteme interpretative fiind constituite ideologic au primit, cum era și normal, replici de aceeași natură. Nu altfel ne explicăm, spre exemplu, construcțiile teoretice despre globalizare menite să exhibe spaimile, prin critica paroxistică a tuturor modelelor.

Caracteristica generală a modelelor interpretative, destinate să respingă orice alternativă, să nege schimbarea și să accepte vechile comodități, este aceea că ascund subordonarea ideologică. Evident că, în esență, pe această linie nu se obține un model explicativ real, ci unul care falsifică, în manieră critică, cele trei modele prezentate anterior, și ele fiind în fapt aproximări girate ideologic.

În rândul modelelor alternative menționăm construcțiile teoretice care au prezentat creșterea zero drept soluția ordinii globale la explozia demografică, epuizarea resurselor, ca semn al morții capitalismului, uniformizarea culturii, ca motiv al conflictului apocaliptic ș.a.m.d. Trebuie să observăm că în reperatele ideatice ale acestor constructe teoretice este imposibil să structurezi modelul interpretativ al lumii, să definești tendințe funcționale, să aproximezi strategii coerente. Modelele critice, alarmiste, își au originea în mentalul obsedat de contrarii și contrapunere ireductibilă. Această manieră de abordare indică faptul că nu exclusiv prin separare critică de o alternativă se construiește ceva trainic, deoarece activitatea este epuizantă și eșuantă dacă nu se referă la întregul complex de evoluții. Globalizarea va fi o realitate sau nu va fi deloc, doar dacă, în calitate de referențial teoretic, va fi ferită de contaminarea cu maladia parțialității înlocuitoare a întregului. Globalizarea este destinată să depășească varianta „nici-nici” a opțiunilor ideologice, fiind vorba de o nouă sinteză, una globală, care în primă fază are caracterul antifragmentare. Se știe că alteritatea la parte, în critica alternativelor la modele explicative de mai sus, este tot partea; întregul, globalul ca alternativă nu este la parte, ci la toate părțile cu pretenții funcționale în sine. Valori

ca stat, națiune, suveranitate sunt provocate să se replieze, chiar sunt puse la îndoială în perspectiva globalizării. Globalizarea funcționează ca un întreg al diversităților policentrice, și nu al părților centrifuge sau autonomizante.

Desigur, ideologizante sunt și atitudinile antiglobalizare, adesea întreținute de cercuri reprezentante ale câte unui model explicativ deviant. În plus, atitudinile antiglobalizare au drept obiect manifestările instituționale susținute de aceste modele. Culmea este că reacția împotriva globalizării identifică chiar absența globalizării sau deviații ale globalizării.

Un aspect la fel de delicat îl constituie confundarea globalizării cu suporturile tehnico-informative ale acesteia, dezvoltând un fel de teleologie a forțelor de producție, destinate în concepția corifeilor ei să multiplice puterea economică a cuiva – țară de regulă – până a fi receptată drept globală (Friedman, 2007). Nimic mai eronat pentru simplul fapt că economia se globalizează prin acțiunea agenților săi specifici, după cum am văzut aceștia fiind alții decât statele naționale. Nici comunicațiile, nici transporturile etc., cu toată evoluția lor spectaculoasă, nu creează globalizare, acestea fiind pur și simplu consecințe ale actorilor globali, care au putere financiară globală, idei globale și practici globale. Globalizarea pare un stadiu de integrare a economiei mondiale doar pentru cei care se cramponează de statul național ca actor exclusiv al pieței globale și de suveranitate ca matrice a identității teritoriale, etnice, culturale etc.

În fine, globalizarea nu poate fi un fapt economic decât de natura consecinței pentru că altceva îl explică și îl favorizează, ceva ce este, cum vom arăta mai jos, aspectul principal. Cel mult putem accepta că globalizarea poate fi expresia triumfului liberalismului economic, dar pentru a admite acest adevăr trebuie să excludem formele deviante de liberalism, cele care au generat economiile de cazinou sau de tip „off-shore” și au transformat economia într-un scop în sine, rupt de social (Krugman, 2009).

Ce este globalizarea

Eliminarea fundamentalismelor

Se spun și se scriu atât de multe lucruri despre globalizare încât oriunde în lumea intelectuală este pe cale să se producă un blocaj de înțelegere. Semnul vizibil al acestui adevăr este chiar criza de a gestiona, din orice perspectivă, proiectul globalizării. În fapt este vorba de o deformare a mecanismului de înțelegere, drept pentru care globalizarea este luată în dublu sens deviant: fie este limitată la ceea ce crede fiecare că este, adică un fel de traseu al haosului, fie este aproximarea a ceea ce se spune „oficial” că este, adică un model care face inutil orice alt model în afara celui „corect” politic. Trebuie subliniat că între libertatea totală a interpretării, ca miză a incertitudinii care constituie regula lumii recente, și sublimarea libertății în interpretarea modelului fără alternativă, care se anunță drept varianta lumii ce se vrea fără rest posibilă în viitor (ca ultimă consecință o principiului adversității în baza căruia o parte ambiționează să domine întregul) încap ipotezele unei globalizări mereu deformate ideologic. Așa se

explică de ce suntem martorii reproducerii unei mulțimi de percepții, contradictorii, dar și contrare, exclusive, dar și centripetante, fragmentare, dar și emergente în ceea ce privește globalizarea.

Analiza arată un lucru curios: cele două extreme interpretative, cum se întâmplă, de altfel, cu toate extremismele și fundamentalismele teoretice și atitudinale, nu închid definitiv înțelegerea și nici nu deschid fățiș disputa ultimă pentru impunerea modelului globalizării drept constituția acceptată a lumii. Se poate vorbi, evident, de o neutralitate aparentă, oricum înșelătoare, pentru că extremele se inflamează ușor pe fondul insatisfacțiilor în raport cu soluțiile puse pe seama globalizării.

Situația specială în care se află și România, într-o tranziție alertă spre un alt mecanism economic și spre o altă formulă de gestionare a puterii, cu scopul de a se depăși avatarurile modelului comunist și de a ieși din postcomunism, înregistrează destul de multe concepții adezive la consecințele epistemologice ale modelelor explicative succesive ale ordinii globale din ultimul secol. Este o realitate că la noi se constată o inerție la depășirea modelelor generaționale inculcate de educație, propensiunea modelului fiind zădărnicită de formulele imitației. Fără îndoială că această caracteristică alimentează viziunile deviate, inclusiv asupra globalizării. Convingerile teoretice, dar mai ales conceptele ideologice care operează postfactum alimentează într-o direcție sau alta rezerva de aderență la un model interpretativ. Într-un fel sugestiv, confirmat la noi de atașamentul istoric pentru formă și decăderea instituționalizată a fondului, se consumă și acum vectori marginali ai globalizării, nu în alt fel decât ca un model explicativ al lumii contemporane, dar, semnificativ, cu ingrediente și de evoluționism marxist, și de fundamentalism neoliberal. Pasiunile politice pentru concepte precum „a treia cale”, „economie mixtă”, „calea de mijloc”, „modelul suedez” sau aliniamentul propriu-zis extrem („experimentul chinez” vs. dereglementare, „intervenționism vs. guvernare indirectă”) trădează potențialul de contaminare cu idei discutabile științific a oricărui model explicativ.

În ciuda unei credințe larg răspândite printre intelectualitate, inclusiv în mediul universitar, globalizarea nu este o consecință logică, după cum nu este nici concluzia la care a ajuns disputarea istoriei, în sensul că teoria și cunoștințele de până acum despre mersul societății nu compun nici logic, nici mecanic modelul explicativ al globalizării. Pentru asta nu putem susține, cum se obișnuiește, că globalizarea este redată în esența ei de suma părților, pentru că suma părților este pur și simplu mai mult decât întregul. În mod apodictic se poate spune că globalizarea deschide o breșă în modul de a acumula istorie: întregul este un mai mult al părților, în timp ce părțile au tendința de a imita întregul. Este vorba despre o nouă mecanică a reechilibrărilor între forțe concurente, în și între îndreptățiri și responsabilități, între majoritate și minoritate etc. În aceasta constă adevărata putere a globalizării, care, practic, este nelimitabilă. În spațiul pluridimensional astfel structurat, cu tensiuni multiple și departe de echilibre, logica gândirii maniheiste și viziunea ideologizantă asupra lumii își pierd relevanța și asta pentru că ele nu mai pot asigura eșafodajul perceptibil cultural al modelului explicativ.

Suntem fără îndoială în pragul unui impas conceptual, acela de a nu ne mai putea explica ce se întâmplă: globalizarea seamănă cu senzația implacabilă despre ceva care și-a trimis în prezent substanța ce are semnificație doar la timpul viitor, dar ne agresează ca și când ar fi prezentul irepresibil. Se știe că situația epistemică între ceea ce este adevăr și ceea ce este conjectură (în sens futurologic) complică relaționarea conceptuală a omului. Practic, este vorba de un alt model interpretativ, care include atât adevărul, cât și conjectura drept valori operaționale deplin complementare (Popper, 2001). Relaționismul pare să se extindă pe căi în care se minimizează cu șanse complete eroarea. În fond, natura umană devine totală pentru că include toate stările cognitive intermediare sau aproximative pentru a întregi explicația și a operaționaliza implementarea.

Faptul în sine nu este o improvizație teoretică, ci chiar starea de grație a conștiinței noastre că existența umană presupune convergența globală a diversității ireductibile a omului spre un tot redefinibil prin formule de armonizare a discernământului individual. Fără să resuscite extremele, fie colectiviste, fie individualiste, noua ordonare a valorilor existențiale, morale, politice, economice și instituționale reprezintă altceva la modul absolut pentru experiența umană și tinde să fie, dacă s-ar accepta alternativa, experiența fără rest alterat.

Iată de ce globalizarea devine modul de funcționare a economiei globale într-o societate globală care instituie structuri de decizie globală pentru soluționarea problemelor globale. Toate părțile sunt condiționale, iar raportul de primordialitate se reează natural, societatea își recapătă puterea de decizie, iar economia revine la condiția naturală de mijloc. Lunga perioadă de decădere a ierarhiilor în valorile umane, inclusiv prin transformarea economiei și economicității într-un scop în sine, nu mai reprezintă un coșmar pentru că și-a pierdut algoritmul exceselor prin reincluderea economicului în social.

Delimitări conceptuale

Sensurile induse globalizării – toate pe fondul opțiunilor valorice – abundă fără să clarifice deplin. În manieră excepționalistă, în cercuri intelectuale deosebit de active, globalizarea devine globaluție (Friedman, 2001). Adică totul este conceput ca un proces de extindere a valorilor unui model unic atașat centrului, incluzând progresiv periferiile sistemului prin export de standarde înlocuitoare ale tradiției, menite să uniformizeze cultural și atitudinal. Este evident că o astfel de viziune se pliază pe proiectele americane de exercitare a hegemoniei globale (Chomsky, 2003).

Variantele de a vedea globalizarea drept glocalizare (Beck, 2003), adică o interferare funcționalistă a puterilor în constituția lor globală și locală, cu intenția de a nu anula întrutotul valențele democrației, de a lăsa răspunderi la ambele niveluri, în maniera „și-și”, încearcă să modereze viziunea hegemonică, să medieze între uniform și divers, între regula invariabilă a corectitudinii politice și libertatea și discernământul individuale.

Atât globaluția, cât și glocalizarea sunt formule care scot în evidență unele aspecte conceptuale, din păcate acestea fiind captive paradigmei preglobale. Am putea spune că, debarasate de conotațiile ideologice, aceste viziuni aproximează elemente definatorii pentru globalizare. În aceeași categorie se înscriu și definițiile metaforice ale globalizării, de genul „satului global” (McLuhan, 1997).

Merită reținută întreprinderea lui Ulrich Beck (Beck, 2003) de a se opera distincții între globalitate, globalizare și globalism.

Dacă globalitatea, ca un concept transistoric, în care se reperează, între altele, problemele comune ale omenirii, de tipul sărăciei, criminalității, poluării, dezvoltării etc., dar și ceea ce ține de fondul comun al câmpului acțional uman (industrializare, revoluție științifică și tehnică, economie bazată pe cunoaștere etc.), pare să se confunde cel mai adesea cu globalizarea, globalismul este în esență o globalizare deviantă, cu trăsături fundamentaliste (imperialismul pieței, hegemonism, mondialism etc.). Globalizarea este mai mult decât globalitate, mai ales în dimensiunea ei de gestionare a puterilor globale, menită să dea soluții reale problemelor globale pe o altă filieră, de natură postnațională și suprastatală. Se știe că, în stadiul preglobal al omenirii, soluționarea problemelor globale – ca fond al globalității – s-a încercat pe filiera internaționalului, a cooperării interguvernamentale, marcată de respectarea principiului suveranității, ca suport generator al adversității. Globalizarea abordează problemele globale cu instrumente și agenți ce țin de structuri suprastatale, de tip postnațional. Globalismul – ca expresie alterată a globalității, ca și a globalizării – duce la ultimele consecințe principiul adversității, când o parte controlează toate celelalte părți ale sistemului global, sublimând principiul adversității. Ideologia globalismului confiscă sensurile globalizării, ba chiar reușește să se prezinte drept globalizare propriu-zisă. Cert este că globalizarea epuizează formele de manifestare ale principiului adversității. Ea proclamă un nou principiu ordonator, al competiției armonice inclusive într-un întreg care este mai mult decât suma părților (Dinu, 2004).

Ca atare, globalizarea este un tip istoric, esențialmente diferit, de gestionare a puterilor globale (economice, ecologice, științifice, militare, culturale, politice etc.). Se poate spune că, în cazul globalizării, ne aflăm în situația de reordonare a lumii cu scopul de a depăși limitele vechii ordini (Dinu, 2004). În mod esențial se trece de la ceea ce distruge prin forță cu scopul de a cotropi, a subjuga, a domina, a epura, a extermina sau a hegemoniza la distrugerea creatoare, pentru a elibera, a descătușa, a alia, a diversifica, a dezvolta sau a consensualiza. Globalizarea are sensul profund de resemnificare a diferenței specifice a umanului, iar principiul competiției armonice are menirea să mențină vie înclinația naturală a lumii de a fi performantă. Principiul competiției armonice între părți ale unui întreg aflat permanent în schimbare progresivă face posibile unitatea, înțelegerea, solidaritatea, coeziunea, convergența părților, adică redă propriu-zis sensul globalizării, rațiunea ei profundă. Principiul competiției în reperatele lumii globale nu lasă să fie confiscată definitiv victoria, ci o conferă prin disputa mereu reluată, asigurându-se în acest fel vigoarea coexistenței părților și a

ansamblului. Tranziția globală aduce un nou principiu ordonator al lumii – competiția armonică, inclusivă, o altă manieră de gestionare a puterilor – policentrică, o altă formulă de combinare a unor noi factori productivi – noua economie, o altă miză a progresului – a doua modernitate, o altă ordine economică și politică – globalizarea.

Orizontul paradigmatic al globalizării

Din accepțiunea dată mai sus globalizării distingem patru paliere de semnificații:

a) relații între economie, societate, instituții, probleme și gestionarea puterii globale; b) străpungeri clasate și mize pragmatice; c) identitatea agenților specifici; d) strategii și previziuni.

a) În categoria relațiilor dintre politicile funcționale ale construcției globalizării cea mai importantă semnificație ține de esența însăși a globalizării: asigurarea finalității sociale a economiei performante. Aceasta conferă globalizării caracterul integrativ și-și asigură aderența în măsura în care dublează totul cu caracterul corectiv, mai ales pentru deviațiile sistemului de organizare, care pot friza fie fundamentalismul de stânga, prin exacerbarea interesului pentru satisfacerea nevoii sociale, fie fundamentalismul de dreapta, lăsând totul pe seama virtuților pieței. Semnificația palierului relațiilor dintre economie, societate, instituții, probleme și gestionarea puterii globale este una eminentamente politică, însemnând crearea politicii globale. Problema cea mai delicată, care trebuie rezolvată, presupune inventarea instrumentului politic fundamental pentru crearea societății globale, presupus a fi centrul de decizie politică globală. Alte aspecte delicate ale acestui palier se contabilizează în zona instituțiilor specifice globalizării, în această fază încercându-se recuperarea prin reforme a rolului instituțiilor de la Bretton Woods (Stiglitz, 2003, 2008). Cert este că reforma instituțională specifică globalizării trebuie să vizeze într-un fel sau altul Fondul Monetar Internațional (FMI), Banca Mondială (BM) împreună cu instituțiile ce compun Grupul BM, precum și Organizația Mondială a Comerțului (OMC), Organizația Națiunilor Unite (ONU) etc. Aceste instituții vor putea, reformate, să sprijine procesul de globalizare, deși viziunile lor, mai ales ale FMI și OMC, sunt în favoarea unor fundamentalisme ale pieței, chiar a unor aspecte deviate, de natură ideologică, privind strategiile economice de aplicat. Desigur, din perspectiva instituțională, globalizarea rămâne un deziderat care ar putea să se materializeze mai repede sau mai târziu în funcție de interesele agenților reali ai globalizării.

Caseta 4. Instituții globale

- Banca Mondială (BM)
- Fondul Mondial Internațional (FMI)
- Banca Reglementelor Internaționale
- Organizația Mondială a Comerțului (OMC)
- Grupul Țărilor Dezvoltate (G7/8)
- Organizația Națiunilor Unite (ONU)
- Organizația Mondială a Sănătății (OMS)

Atașat acestor aspecte este efortul de a crea bună practică în soluționarea problemelor cu variabile globale. Pe măsură ce se va ajunge la formarea și funcționalizarea unui centru de decizie globală, adică după ce se va fi atins masa critică în crearea societății globale, de abia atunci sunt de așteptat soluții la problemele globale de tipul dezvoltării, bunăoară, dar și al poluării, combaterea criminalității etc., inclusiv strategii coerente de gestionare a consecințelor soluționării problemelor globale (Stiglitz, 2008).

Important este că relaționarea domeniilor presupune reorganizarea raporturilor dintre economie și societate în sensul păstrării principiului finalității sociale a economiei.

b) Este de domeniul evidenței că globalizarea a reușit în privința piețelor financiare, deși finalitatea acestora pare să fie controlată în continuare de segmentul de afaceri fascinat de performanța în sine. În genere, globalizarea a generat premisele liberalizării circulației factorilor de producție. Din păcate, liberalizarea, în orice domeniu, rămâne captivă intențiilor de salvare a avantajelor comparative, în ansamblu a ceea ce poate să sprijine maximizarea performanțelor presupuse de formulele înlocuitoare ale globalizării, venite pe filiera ambițiilor unei părți (de regulă un stat) de a dispune de întregul sistem global. Reglementările de tip OMC relevă acest lucru. Experții cred că succesele liberalizării, adevărate străpungeri ce țin de esența modelului globalizării, au fost susținute de atașamentul unora pentru neoliberalism, în varianta practică de guvernele Thatcher și Reagan (în Marea Britanie, respectiv SUA, în deceniul 8 al secolului trecut), inspirate de FMI și BM, asistate de Rezervele Federale – banca centrală a SUA – formulă care a stat și la baza reformelor în țările post-comuniste și care este cunoscută drept Consensusul de la Washington.

Desigur, sunt elemente importante de luat în calcul atunci când se judecă rolul liberalizării ca inițiativă politică în unele state, în primul rând fiind vorba de rolul de experiment care a permis primele evaluări. Totuși liberalizarea presupusă de globalizare nu se limitează la preceptele neoliberale, eminentemente reperate la nivel monetar, ci la toate dimensiunile, de la mișcările de capital până la circulația persoanelor. Nu este lipsit de importanță să subliniem faptul că globalizarea nu este liberalizare victorioasă în sensul libertarienilor, ci o armonizare a regulilor liberalizării, încât acestea să vizeze realizarea finalității sociale a economiei. Este, de fapt, singura variantă datorită căreia globalizarea nu cade în capcana tittytainment-ului sugerat de Zbigniew Brzezinski (Martin, Schumann, 1999), a societății polarizate: 20% (care are acces la producerea resurselor) versus 80% (care trebuie întreținută cu suzetă și divertisment, adică cu pâine și circ, cum știm din cultura imperiului roman).

La drept vorbind, globalizarea conține în sine logica depășirii capcanelor presupuse de utopii, chiar a celor practicate de experimentele sociale ale colectivismului, pentru că ea are mize pragmatice, contrare celor de realizare a omului nou, bunăoară, ca și a tuturor mizelor specifice ingineriilor sociale de orice culoare. Nu altfel se explică senzația de încetineală în mersul globalizării, pentru că rostul este să se

convingă oamenii că valorile vechii ordini sunt depășite și că trebuie să opteze pentru proiectul în care libertatea este o expresie confirmată a performanței generale, realizată cu discernământ individual. Întoarcerea spre individ, ca natură umană, este miza absolută a globalizării, iar neînțelegerea acestui obiectiv aruncă proiectul în imitație globală a experimentelor ideologice eșuate, chiar în zona pericolului absolut, în care omul este împotriva naturii umane.

Caseta 5. Factori (agenți) globali

- Firme globale
- Superpiețele (de regulă financiare)
- Fonduri de risc
- Operatorii spațiului virtual („turma electronică”)
- Organizații neguvernamentale (ecologiste, antisărăcie etc.)
- Asociații de medii intelectuale sau practici spirituale
- Organisme de standarde internaționale
- Personalități de notorietate globală

c) Ca orice idee și ca orice acțiune, naturală sau provocată, globalizarea devine reală prin ceea ce gândesc și acționează agenții săi. În identificarea acestora un lucru este categoric: agenții globalizării sunt cei care produc globalizare și se reproduc pentru globalizare. Cum s-ar spune, poarta este deschisă, poate să intre cel care înțelege despre ce se petrece în ogradă. La ora actuală par să fie invizibili adevărații agenți ai globalizării și foarte expuși cei care contestă globalizarea. Cumva anecdotice, agenții globalizării sunt pozitivi și negativi, cu precizarea că pozitivii tac și fac, iar negativi protestează împotriva a ceva ceea ce cred că este ... altceva. Confuzia în privința agenților este, în fapt, confuzia în privința valorilor promovate de globalizare. Valorile care nu intră în grila de opțiuni a globalizării, tocmai pentru că ea înseamnă o nouă ordine a valorilor pentru a rezolva problemele sfidate de vechea ordine, chiar nevrozele provocate de amânarea la infinit a rezolvării unor probleme, ca și rezolvarea forțată, ideologică a situațiilor ce țin de natura umană, se răzbună, creează disensiuni, susțin campania antiglobalizare etc. Desigur, calificarea în rândul valorilor și agenților globalizării constituie o problemă de opțiune, ca și o problemă de compatibilizare cu principiile. Pe lângă agenții consacrați ai globalizării, de tipul firmelor globale, superpiețelor, fondurilor de risc, operatorii spațiului virtual (Godeluck, 2000), organizațiile neguvernamentale etc. pot să se consacre și statele care înțeleg în prima etapă să valorifice avantajele globalizării, mai ales în ceea ce privește opțiunea pentru productivitate, viteză, prosperitate, modernitate etc. (Friedman, 2001). Dacă este să spunem ce este în esență opțiunea pentru globalizare, înseamnă să spunem că este o opțiune pentru mersul lumii spre viitor. Evoluțiile încă timide merg spre un nou sistem de gestionare a puterii, decizia fiind fie influențată, fie luată de agenți globali. Pare un

scenariu de „science fiction”, dar este așa doar pentru naivi și nostalgici blocați în reperatele sistemului de valori ale modelului propus de revoluțiile națională și industrială, adică timp de peste două secole. Revoluția globală a început, are deja victorii, și în Est, și în Vest, a debutat cu tranzițiile postcomunistă și postcapitalistă, globalizarea este deja pe strada fiecăruia (Dinu, 2000), trebuie doar să devenim conștienți de acest lucru.

Procesele specifice globalizării sunt de natură postnațională. În fapt, globalizarea încheie ciclul modernității centrat pe național și coagulează tendințele celei de-a doua modernități (Beck, 2003) în spectrul căreia se definesc valorile, principiile de acțiune, instituțiile ca și reperatele morale de tip postnațional. De acum istoria se împarte în stadiul preglobal și stadiul global (Dinu, 2004).

d) Este firesc să se perceapă globalizarea ca pe ceva ce vine năvalnic. Totuși, multe dintre evenimentele pe care le atribuim globalizării (deciziile G8, reuniuni OMC etc.) și care sunt însoțite de reacții antiglobalizare nu au decât mediat sau pe termen lung legătură de esență cu globalizarea. Deciziile luate de statele cele mai industrializate în privința unei probleme de interes general se referă totuși la interese definite de alte tipuri de reacții, internaționale, interstatale, regionale, transfrontaliere etc., dar nu cu adevărat globale. La drept vorbind, condiția de putere industrială, în termeni cunoscuți de reactivitate pozitivă la revoluția industrială de către un stat, nu prea are consistența agentului globalizării, lejer pe alte dimensiuni: informație, servicii, inovare, software, consultanță, derivative, valori mobiliare etc.

Caseta 6. *Ce este globalizarea*

Definiția bunului-simț comun

Globalizarea este procesul prin care oamenii de oriunde înțeleg să accepte ceea ce-i aseamănă, punând în surdină ceea ce-i separă.

Definiția pozitivă

Globalizarea este un proces de tranziție care include toate formulele de organizare socială ca finalitate atât a tranziției postcomuniste, cât și a celei postcapitaliste, adică exact ceea ce ar da sens ambelor procese, tranziția globală.

Definiția convenționalistă

Globalizarea este noua ordine economică și politică a lumii, ca sistem multidimensional și corelativ în care coerența este dată de guvernarea globală.

Definiția deschiderii

Globalizarea este expresia unui sistem al lumii în cel mai înalt grad de integrare și deschis permanent integrării.

Definiția principală

Globalizarea este un sistem în care funcția-obiectiv vizează întregul cu scopul de a elimina adversitatea, iar concurența să genereze distrugere creatoare.

Definiția teleologică

Globalizarea este o potențialitate și o tendențialitate a structurilor coerente ale lumii, ca materializare progresivă a raționalității și rațiunii umane universale.

Definiția instrumentală

Globalizarea este procesul de ordonare a lumii, ca îndepărtare de haos, bazându-se pe tehnologie occidentală, finanțe permissive și informații libere, adică liberalizarea accesului la randament și modernitate, la acumularea de bogăție și la putere.

Definiția integratoare

Globalizarea este procesul de funcționalizare a economiei globale, care, în cadrul societății globale devine aptă să creeze structuri de decizie globală pentru soluționarea problemelor globale.

Globalizarea își derulează intențiile din ce în ce mai evident, ea devenind expresia unui sistem care se integrează în cel mai înalt grad și care rămâne permanent deschis integrării (Friedman, 2001). Excluderea din sistem este o posibilitate excepțională, iar intrarea este liberalizată, după cum întregul este menit să absoarbă variațiile extreme, inclusiv eșecurile, chiar dacă opțiunea este a unei părți. Desigur, globalizarea se arată ca o nouă ordine a lumii, una care are caracter multidimensional și corelativ. Ca strategie, globalizarea este expresia directă, verificabilă și argumentată a raționalității și rațiunii. Globalizarea are, fără îndoială, caracterul previzional, ea operează cu proporții semnificative de conjectură pe lângă adevărul clasat al științei, chiar este miza unei previziuni din mers. Globalizarea este, în definitiv, un ideal în care să se întâlnească adevărul cu libertatea și justiția, pe fondul producției generale de prosperitate asumată individual. Nu este însă cea mai bună dintre lumi, este doar o lume posibilă îndelung pregătită de rațiunea umană. Ea este medierea dintre normativ și pozitiv, în care experiența umană de autoguvernare capătă sens dincolo de adversitate. Globalizarea nefiind clădită maniheist, are vocația de a minimiza eșecul și de a distribui larg ceea ce rezultă din gestionarea efectului.

Aproximări ale globalizării**Contraponderi la partea care domină întregul**

Actualul sistem de organizare a lumii, de natură unipolară, rezultat al depășirii sistemului bipolar bazat pe adversitate ideologică, nu este o formulă reală de globalizare. Literatura de specialitate analizează noua ordine economică și politică mondială, cu SUA la timonă, drept etapa unui imperialism generalizat (Brzezinski, 2000).

Îndreptățirea acestui sistem este o problemă delicată din perspectiva performanțelor de raționalitate de care este capabilă omenirea. Într-un fel justificat, SUA sunt nevoite să se erijeze în garantul, din perspectiva economică, politică și militară, al echilibrului ordinii mondiale. Din păcate însă, comportamentul SUA tinde să estompeze orice manifestare contrară intereselor lor statale și chiar să blocheze ideea de globalizare, eminentă o formulă de democratizare a distribuției puterilor aflate în complementaritate pentru a favoriza dezvoltarea și modernizarea (Dinu, 2000).

SUA sunt astăzi partea care domină întregul, chiar cu posibilitatea de a remodela întregul după regulile și interesele unilaterale americane. Desigur, nu este vorba de imperialism în variantă agresivă, ci de unul construit pe seducții, de la cele culturale, până la cele privind modelele umane (Friedman, 2001). Ordinea globală girată de SUA poartă pecetea absolută a SUA, compusă cu toate ingredientele gen Hollywood și McDonald's, dar și cu arsenalul „Special Force”. Reacțiile SUA sunt astăzi specifice proiectului de perpetuare a poziției favorizante în economia lumii, chiar și integrarea economică promovată în continentul nord-american, alături de Canada și Mexic, fiind mai degrabă pornită din intenția de a valorifica avantajele comparative ale SUA.

Ceea ce este cu adevărat demn de luat în seamă sunt contrareacțiile altor regiuni la tentativele americane de a-și impune regulile și care determină principalele tendințe care se identifică de ceva timp cu globalizarea. Acest aspect se reduce în ultimul timp la ceva nedorit, și anume la faptul că regionalizările, ca aproximări ale globalizării, se produc pe baza principiului adversității americane. Europa se pregătește cu formula sa unică pentru că trebuie să facă față puterii irepresibile a Americii, după cum Asia își caută valoarea regională doar printr-o analiză care să sublinieze identitatea puterii sale economice și politice în raport cu America. Atât timp cât ordinea economică și politică actuală se structurează pe principiul că partea trebuie să controleze altă parte sau chiar întregul, regionalizarea riscă să fie un traseu de continuare a unor atitudini antiglobalizare sau cel puțin să arunce din nou structurarea ordinii globale în zona disputării raporturilor dintre părți adverse. Aproximarea globalizării prin regionalizare nu poate, astfel, să se rupă de ambientul generat de ordinea economică și politică clădită pe limitări spațiale ce-și dispută echilibrul de putere.

Practic, astăzi se întâmplă un blocaj în globalizare, atât modelul european, cât și cel asiatic întemeindu-se pe nevoia politică ca globalizarea să nu fie americană; ambele modele se bazează prioritar pe adversitate americană. Acest adevăr înseamnă că cele două regiuni, europeană și asiatică, se află într-o inadecvare evidentă cu proiectul american de globalizare tocmai pentru că Europa și Asia se ambiționează să propună alte centre care să tempereze, să contrabalanseze puterea centrului american. La drept vorbind, nu este un semnal antiglobalizare acela că apar alte centre, ci acela că aceste centre sunt construite după algoritmi de adversitate (Dinu, 2000). Ideea centrelor multiple în globalizare este compatibilă cu proiectul de globalizare când nu urmărește adversitatea prin limitarea teritorială, globalizarea nefiind o problemă de interconectică a entităților teritoriale, ci ea chiar înseamnă crearea entităților globale.

Multiplicarea centrelor de putere pe Glob, acum existând doar trei, America de Nord, centrată pe SUA, Europa, cu proiectul de Uniune Europeană, și Asia, cu dinamismul nipon și pivotul China, pare mai degrabă pornită din nevoia de a se conserva diversitatea, identitatea, de a se stabili eșafodaje pentru o dispută, deocamdată difuză, a hegemoniei. Nu în alt mod se pregătesc să evolueze Africa și Australia, ca și America de Sud. Exercițiul comercial care a dus la crearea de spații de liber schimb intersectate indică faptul că se conturează perspectiva depășirii fragmentărilor regionale.

Și în cazul regionalizării, modelul explicativ care ne domină este bazat pe adiționalitate, pe credința că părțile ar putea să compună un întreg funcțional. Se știe că pe acest traseu au trecut toate concepțiile internaționaliste, ale creșterii interdependențelor între țări și oricum pe aici au trecut și ambițiile imperiale de la romani până la americani. Este traseul în care o parte providențială trebuie să domine întregul. A privi în continuare lucrurile așa înseamnă a face să bată istoria pasul pe loc sau cel mult să ducem dincolo de ultimele consecințe o ordine economică și politică edificată pe echilibrul de putere a părților componente ale unui sistem controlat de o parte privilegiată.

America își apără dreptul autoasumat de a controla întregul, încercând totodată să-și minimizeze responsabilitățile (Kissinger, 2002). Nisipul strecurat cu abilitate de americani în angrenajul integrării europene, pe filiera militară și financiară, spune mult în această privință, o altă aproximare a globalizării decât cea americană constituind un pericol pentru statutul părții care controlează întregul, sugerând că puterea s-ar putea difuza democratic pe glob, la fel și prosperitatea.

Bibliografie

- Beck, U. (2003). *Ce este globalizarea. Erori ale globalismului – răspunsuri la globalizare*, Editura Trei, București
- Brzezinski, Z. (2000). *Marea tablă de șah. Supremația americană și imperativele sale strategice*, Editura Univers Enciclopedic, București
- Chomsky, N. (2003). *Hegemonie sau supraviețuire. America în căutarea dominației globale*, Editura Antet, București
- Cowles, G., Smith, M. (editori) (2002). *Starea Uniunii Europene, vol. 5, „Risc, reformă, rezistență, relansare“*, Editura Club Europa, București
- Coyle, Diane (2000). *Guvernarea economiei mondiale*, Editura Antet, București
- Dăianu, D., Vrânceanu, R. (2002). *România și Uniunea Europeană*, Editura Polirom, Iași
- Defarges, Ph. M. (2002). *Instituții europene*, Editura Amarcord, Timișoara
- Dinu, M. (2000). *Economie contemporană. Ce este globalizarea?*, Editura Economică, București
- Dinu, M. (2002). *Economia României. Întreprinderile mici și mijlocii. Cu ce ne integrăm?*, Editura Economică, București
- Dinu, M., Socol, C., Marinaș, M., (2004). *Economie europeană. O prezentare sinoptică*, Editura Economică, București

- Friedman, L. Th. (2001). *Lexus și măslinul. Cum să înțelegem globalizarea*, Editura Fundației Pro, București
- Friedman, L. Th. (2007). *Pământul este plat. Scurtă istorie a secolului XXI*, Editura Polirom, Iași
- Gates, B. (2000). *@faceri cu viteza gândului*, Editura Amaltea, București
- Godeluck, S. (2003). *Boom-ul neteconomiei*, Editura C.N.I. „Coresi” S.A., București
- Greenspan, A. (2008). *Era turbulențelor. Aventuri într-o lume nouă*, Editura Publica, București
- Hen, Ch., Léonard, J. (2003). *Uniunea Europeană*, Editura C.N.I. „Coresi” S.A., București
- Hobsbawn, E. (1998). *Secolul extremelor*, Editura Lider, București
- Huntington, S. P. (1998). *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura Antet, București
- Kissinger, H. (2002). *Are nevoie America de o politică externă?*, Editura Incitatus, București
- Korten, D. C. (2001). *Lumea postcorporatistă*, Editura Antet, București
- Krugman, P. (2009). *Întoarcerea economiei declinului și criza din 2008*, Editura Publica, București
- Martin, H.-P., Schumann, H. (1999). *Capcana globalizării. Atac la democrație și bunăstare*, Editura Economică, București
- Popper, K. R. (2001). *Conjecturi și infirmări. Cercetarea cunoașterii științifice*, Editura Trei, București
- Prodi, R. (2001). *O viziune asupra Europei*, Editura Polirom, Iași
- Stiglitz, J. E. (2003). *Globalizarea. Speranțe și deziluzii*, Editura Economică, București
- Stiglitz, J. E. (2008). *Mecanisme globalizării*, Editura Polirom, Iași
- Strange, Susan (2001). *Retragerea statului. Difuziunea puterii în economia mondială*, Editura Trei, București
- Tsoukalis, L. (2000). *Noua economie europeană*, Editura Arc, Chișinău, 2000
- *** *Documente* www.mie.ro
- *** *World Bank Report* (2000), Washington D.C.
- Lafontaine, O., Müller, Christa (1998). *Nu vă fie teamă de globalizare. Bunăstare și muncă pentru toți*, Editura Intergraf, Reșița